

Fler har fått assistansersättning efter lagändringar om andning och sondmatning

Antalet nya mottagare med assistansersättning ökade efter lagändringar som utvidgade möjligheten att få assistans för hjälp med andning och måltider i form av sondmatning. Under 2020 och 2021 ökade nya mottagare väsentligt. Särskilt bland små barn var ökningen stor.

Från införandet av assistansersättning 1994 till och med mitten av 2010-talet ökade antalet personer som fick ersättning från år till år. Under senare delen av 2010-talet fick allt färre personer assistansersättning vilket ledde till en kritik mot hur ersättningen var uppbyggd. Flera förändringar infördes varav två lagändringar handlade om att göra det enklare att få ersättning för personer i behov av hjälp med andning och måltider i form av sondmatning. Det gjordes genom att andning infördes som ett eget grundläggande behov 2019, och 2020 gjordes det utvidgningar i vad som räknas som hjälp med andning och måltider i form av sondmatning. Det betonas i förarbetena till lagändringarna att andning och måltider i form av sondmatning anses vara speciella grundläggande behov. Därför ska en person som behöver hjälp med dessa, och uppfyller övriga lagkrav, inte riskera att bli nekad personlig assistans. Barn anses vara en grupp som särskilt ska undantas denna risk, eftersom barn behöver bo hemma med sina föräldrar och assistansersättning kan vara en förutsättning för det. Efter lagändringarna ska föräldrans ansvar inte beaktas vid hjälp med andning och sondmatning.

Syftet med den här analysen är att beskriva utvecklingen av nya mottagare och vilka de är efter att lagändringarna infördes.

Korta analyser 2022:3

Försäkringskassan

Avdelningen för analys och prognos

Korta analyser är en rapportserie från Försäkringskassan som presenterar aktuell statistik och analys i ett kort format. I slutet av rapporten finns länkar om du vill läsa mer.

FK-nr: 116-27

Assistansersättning

Assistansersättningen syftar till att täcka kostnader för personlig assistans för personer med stora och varaktiga funktionsnedsättningar. Ersättningen kan endast lämnas för de personer som tillhör någon av de tre grupper (så kallade personkretsar) som anges i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Personen måste även ha behov av personlig assistans för sina grundläggande behov mer än i genomsnitt 20 timmar per vecka. Understiger behovet 20 timmar per vecka har personen möjlighet att söka personlig assistans från kommunen.

Det finns sex grundläggande behov:

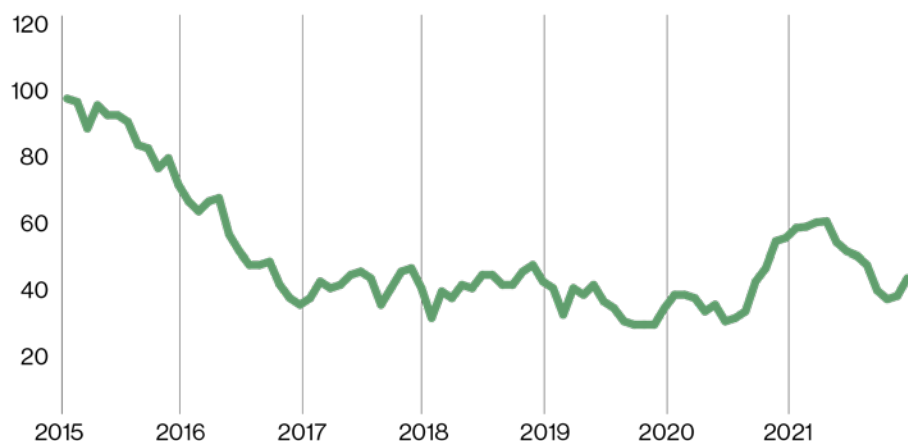
- andning
- personlig hygien
- måltider
- klä av och klä på sig
- kommunikation med andra
- annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade

Fler nya mottagare efter lagändringar om hjälp med andning och sondmatning

Antalet nya mottagare ökade kraftigt under andra hälften av 2020.

Det sammanfaller med lagändringen 2020 som utvidgade möjligheterna att få assistans för hjälp med andning och sondmatning. Flest nya personer fick assistansersättning omkring årsskiftet 2020/2021, då ökningen var närmare 60 personer per månad. Det var omkring dubbelt så många som under senare delen av 2019. Under andra halvan av 2021 minskade sedan antalet nya mottagare. Det beror på att antalet ansökningar minskade, vilket troligen var en konsekvens av att många av de personer som haft ett behov och inväntat lagändringarna redan hunnit ansöka. Utan lagändringarna är det troligt att antalet nya mottagare hade fortsatt att minska, även om det inte är möjligt att uppskatta vilken nivå som då skulle råda.

Nya mottagare med assistansersättning

* Nya mottagare är beräknat som ett genomsnitt av de tre senaste månaderna

Störst ökning bland yngre barn efter lagändringarna

Totalt ökade antalet nya mottagare av assistansersättning både 2020 och 2021 med knappt 20 procent. Ökningen var särskilt stor bland yngre barn. Nya mottagare upp till 6 år ökade med drygt 70 procent 2020 och med drygt 40 procent 2021. Det innebär en ökning från drygt 70 barn 2019 till knappt 180 barn 2021. För något äldre barn, mellan 7 och 12 år, är det en delvis annorlunda bild. Antalet nya mottagare var drygt 70 både 2019 och 2020 och ökade sedan med drygt 40 procent till drygt 100 personer år 2021. Bland tonåringar 13–19 år ökade inte antalet nya mottagare utan var runt 40 personer varje år. Vuxna nya mottagare, 20 år och över, ökade med 14 procent från drygt 200 till knappt 240 personer mellan 2019 och 2021.

Hjälp med andning och sondmatning

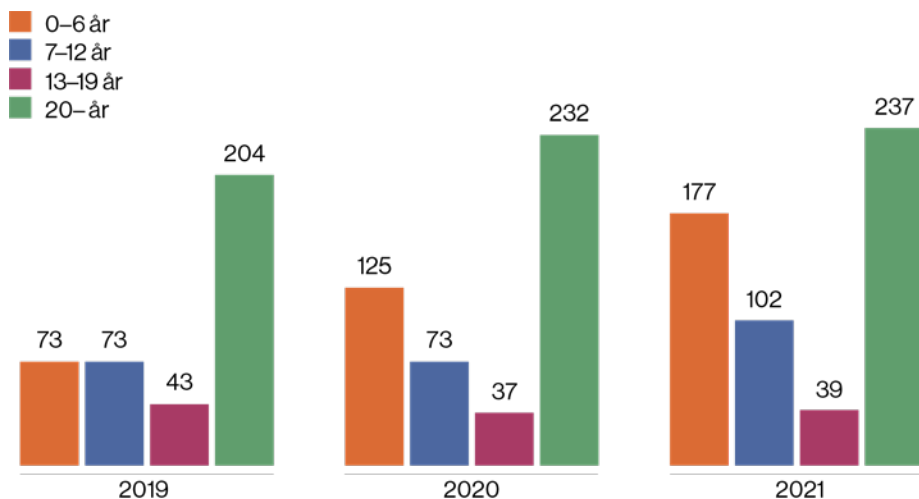
Hjälp med andning räknas som ett grundläggande behov i de fall det finns risk för personens liv eller hälsa om hjälpen inte ges. Exempel på sådan hjälp är övervakning av risk för kvävning, respiratorvård, hantering av trakealkanyl och slemsugning. Hjälp med sondmatning kan innebära i- och urkoppling av sondspruta, övervakning av tillförseln och för- och efterarbete med exempelvis rengöring av sondspruta.

Nya mottagare

Personer som beviljas assistansersättning och som månaden innan inte hade ett beslut om rätt till assistansersättning redovisas som nya mottagare. Det kan både vara personer som aldrig tidigare haft ersättning och personer som tidigare haft ersättning men som haft uppehåll och fått ett nytt beviljat beslut.

Hälften av det totala antalet nya mottagare utgjordes 2019 av vuxna och minskade till fyra av tio 2021. Minskning av andelen vuxna berodde inte på att det var färre vuxna som beviljades ersättning, utan på att antalet barn ökade mer.

Nya mottagare per åldersgrupp

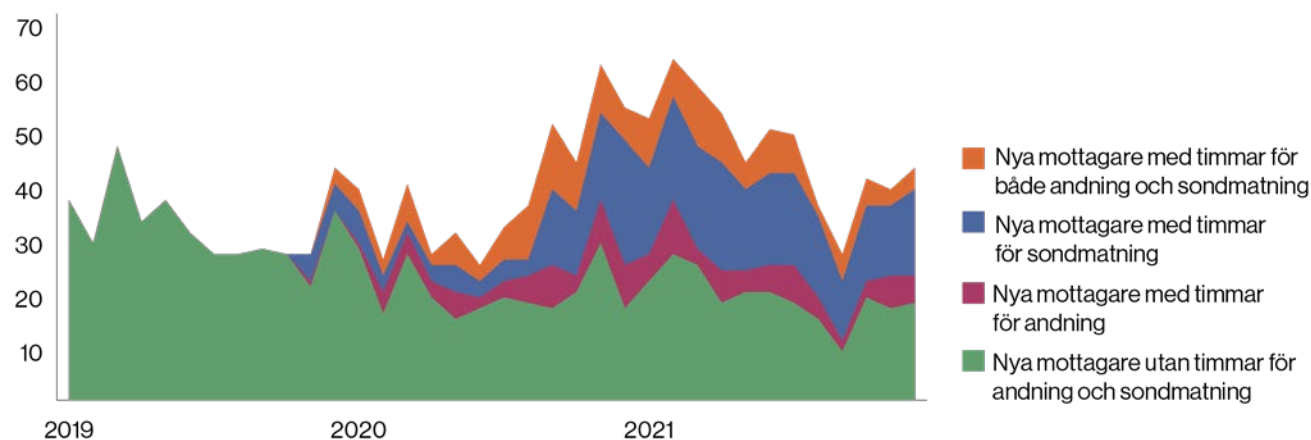

Många nya mottagare berördes av lagändringarna

Sondmatning ingår sedan tidigare i det grundläggande behovet måltid, men lagändringen år 2020 gjorde att fler moment vid behovet kunde bedömas som grundläggande behov. Efter lagändringen 2019 var det omkring 30 procent av de nya mottagarna som beviljades timmar för hjälp med andning eller måltid i form av sondmatning. Efter lagändringen 2020 ökade denna andel till knappt 60 procent. Fler av de nya mottagarna fick timmar för hjälp med sondmatning jämfört med andning. Efter den andra lagändringen fick ungefär hälften av nya mottagare timmar för hjälp med sondmatning.

” Efter den andra lagändringen fick ungefär hälften av nya mottagare timmar för hjälp med sondmatning.

Nya mottagare med och utan timmar för hjälp med andning och måltid i form av sondmatning

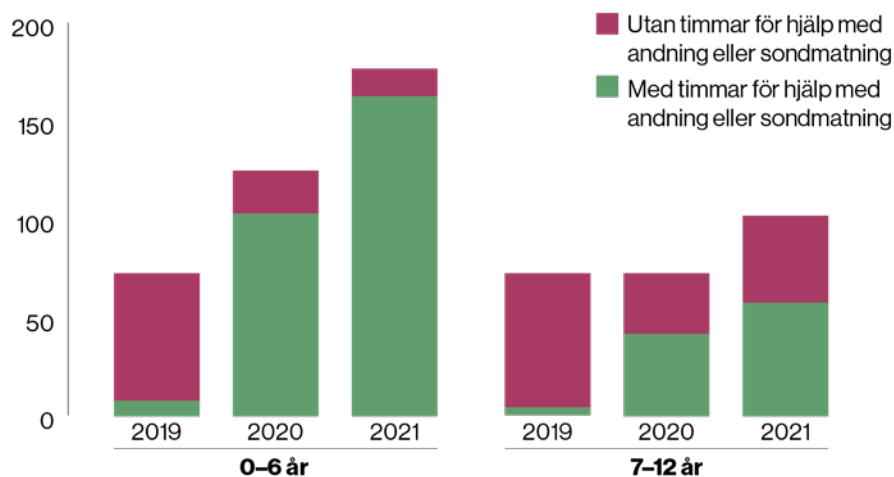
* Timmar för hjälp med måltid i form av sondmatning särredovisas i Försäkringskassans datalager från september 2019

Vanligast att få beviljade timmar för hjälp med andning och sondmatning bland barn 0–6 år

Det var framförallt fler yngre barn som fick assistansersättning efter 2019 och det är också de yngre barnen som fått beviljad tid för hjälp med andning eller måltider i form av sondmatning. Det var drygt 80 procent av de nya mottagarna 0–6 år som fick timmar beviljade för båda eller något av dessa behov 2020, vilket ökade till drygt 90 procent 2021. Dessa små barn är jämnt fördelade mellan personkrets 1 och personkrets 3. Det rör sig alltså både om barn med psykisk utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd eller med andra fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar, som exempelvis diagnoser inom kategorin sjukdomar i nervsystemet (till exempel cerebral pares, förlamning och muskeldystrofi) och inom psykiska sjukdomar (till exempel utvecklingsstörning och autism). För barn 7–12 år fick 5 procent av de nya mottagarna timmar beviljade för hjälp med andning eller sondmatning 2019. Motsvarande siffra år 2020 och 2021 var 60 procent. Den gruppen har inte ökat lika mycket i antal som de minsta barnen, vilket tyder på att denna grupp fick dessa behov tillgodosedda redan innan lagändringarna. För tonåringar 13–19 år och vuxna 20 år och äldre är bilden liknande som för barnen 7–12 år. Det var bara ett fåtal personer som fick timmar för hjälp med andning eller sondmatning 2019 och under 2020 och 2021 var andelen 30–40 procent samtidigt som antalet nya mottagare i dessa grupper inte ökat lika mycket som de yngsta barnen.

Nya mottagare 0–12 år med och utan timmar för hjälp med andning eller måltid i form av sondmatning

Lagändringarna har inneburit att fler har fått rätt till assistansersättning

Efter införandet av lagändringarna om hjälp med andning och måltider i form av sondmatning har antalet nya mottagare av assistansersättningen ökat. Det är gruppen yngre barn som ökat mest. De yngre barnen är också den grupp där högst andel av de nya mottagarna fått timmar beviljade för hjälp med andning och sondmatning. Det är troligen ett resultat av att lagändringarna särskilt inriktades gentemot barn. Lagändringarna har bidragit till att fler personer har fått rätt till assistansersättning, speciellt barn.

Assistansersättningen har stor påverkan på människors liv och vardag. Under 2023 föreslås nya lagändringar som syftar till att göra det enklare att få assistansersättning för tillsyn, stöd av medicinska skäl samt aktiverings- och motiveringsinsatser. De föreslagna lagändringarna väntas påverka en ännu större grupp människor än de lagändringar som genomförts 2019 och 2020. I samband med lagändringar är det viktigt att berörda personer får kunskap om dessa, så att de har möjlighet att söka det stöd de har rätt till.

Viktigaste resultaten

- Antalet nya mottagare ökade efter att lagändringar infördes i assistansersättningen år 2019 och 2020.
- Bland barn 0–6 år ökade antalet nya mottagare mest: 70 procent 2020 och 40 procent 2021.
- Barn 0–6 år var den grupp nya mottagare där flest fick timmar för hjälp med andning eller måltider i form av sondmatning.

Författare

Love Fieber Lundell
Analytiker, Försäkringskassan

Presstjänst
010-116 98 88

Elin Stenbacka
Analytiker, Försäkringskassan

Om analysen

Data till analysen är hämtad från Försäkringskassans datalager Store. Analysen bygger på månadsdata om beslut om rätt till assistansersättning under åren 2015–2021. En mottagare är en person som för en given månad har ett beslut om rätt till assistansersättning. Nya mottagare är definierade som personer vilka en given månad har ett beslut om rätt till assistansersättning, men som inte har ett beslut om ersättning föregående månad. Uppgifter om timmar, personkrets och diagnoser är i de flesta fall från den första månaden personen har ett beslut. I de fall som det uppgifter saknas den första månaden används uppgifter från den närmast efterföljande månaden där uppgifterna finns registrerade.

Källor och mer att läsa

[Assistansersättning – inflöde, utflöde och konsekvenser av förändrad rättspraxis](#)

[Uppföljning av lagändring om andning som grundläggande behov](#)

[Indikatorer för att följa utvecklingen av assistansersättningen 2021](#)

[Indikatorer för att följa utvecklingen av assistansersättningen 2022](#)